

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра психології та соціальної роботи

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Інтерактивні технології як засіб формування комунікативної компетентності
майбутніх соціальних працівників

Виконав: студент групи СРм-2
спеціальності 231 Соціальна робота
Шумаков Олександр Андрійович
Керівник: Мосаєв Ю. В.
Рецензент: Коваль В. О.
Нормоконтроль _____ Анастасія
ШТЕПЕНКО

Запоріжжя
2024 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 118 с., 10 рис., 8 табл., 72 джерел, 3 додатки.

Об'єктом дослідження є комунікативна компетентність майбутніх соціальних працівників.

Предметом дослідження є процес формування комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників за допомогою інтерактивних технологій.

Мета дослідження: вивчення проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників з застосуванням методик інтерактивних технологій.

Методи дослідження: теоретичні (вивчення й аналіз літературних джерел, узагальнення та систематизація, порівняння); емпіричні (формувальний та констатувальний експерименти); кількісний та якісний аналіз результатів дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні концепцій формування комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників за допомогою інтерактивних технологій у процесі фахової підготовки.

Практична значущість дослідження полягає у проведенні аналізу для відбору ефективних інноваційних технологій, методів і засобів підготовки майбутніх соціальних працівників з метою формування їх комунікативної компетентності.

Результати дослідження висвітлено у 2 друкованих працях та дістали апробацію на 2 науково-практичних конференціях.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ, ТРЕНИНГ, ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ, МОЗКОВИЙ ШТУРМ.

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена тим, що на сьогоднішній день глобальні перетворення, стрімкий технологічний розвиток, віртуалізація соціального оточення та зростаюча поляризація українського суспільства, разом із негативними явищами в громадському житті, впливають на розвиток усіх сфер і галузей життя суспільства. Ці трансформації викликають зміни на рівні окремої особистості та громадської спільноти, підкреслюючи належність проблеми створення комунікативно компетентної особистості до категорії актуальних завдань для фахівців.

Особливо актуальним є це у контексті соціальних працівників, чия діяльність тісно пов'язана з непрямою взаємодією з клієнтами, групами людей та соціальними інституціями. Соціальна компетентність для цих фахівців виступає ключовим інструментом у сфері їхньої професійної взаємодії. Як інтегральна характеристика особистості та результат її професійної підготовки, комунікативна компетентність майбутніх соціальних працівників не лише дозволяє відстежити нормативи діяльності, але й сприяє створенню, трансляції та передачі цінностей, а також визначає особистісний та соціальний розвиток їхніх клієнтів.

У той же час, актуалізується роль вищих навчальних закладів, які можуть впливати на темпи, якість та методи впровадження соціально-економічної політики країни. Вони можуть сприяти вирішенню актуальних соціальних проблем через підготовку конкурентоспроможних та комунікативно компетентних соціальних працівників. Однак це вимагає якісних трансформацій у галузі вищої освіти.

Актуальність розглянутої проблематики визначила вибір теми кваліфікаційної роботи у такій редакції: «Інтерактивні технології як засіб

формування комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників».

Об'єкт дослідження: комунікативна компетентність майбутніх соціальних працівників.

Предмет дослідження: процес формування комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників за допомогою інтерактивних технологій.

Мета дослідження: вивчення проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників з застосуванням методик інтерактивних технологій, наукове обґрунтування, розробка та експериментальна перевірка системи формування комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі їх фахової підготовки в ЗВО.

На основі мети та гіпотези були визначені такі **завдання**:

1. Дослідити тенденції у процесі навчання майбутніх соціальних працівників у вищих навчальних закладах України та оцінити науковий рівень проблеми формування комунікативної компетентності у цій категорії майбутніх фахівців.

2. Описати сутність та виявити елементи, що входять до структурно-компонентного складу комунікативної компетентності у майбутніх соціальних працівників.

3. Охарактеризувати освітнє середовище закладу вищої освіти як чинник формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери.

4. За підсумками констатувального експерименту проаналізувати емпіричні дані щодо рівня комунікативної компетентності у майбутніх соціальних працівників.

Для вирішення поставлених завдань використано такі **методи дослідження**: теоретичні (вивчення й аналіз літературних джерел, узагальнення та систематизація, порівняння); емпіричні (формувальний та

констатувальний експерименти); кількісний та якісний аналіз результатів дослідження.

Методологічною основою дослідження вибрано компетентнісний підхід до формування комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників викладений у працях таких вчених, як: М. Лукашевич, С. Архипова, О. Караман, О. Безпалько, В. Корнещук, О. Бартош, Г. Біляченко, Л. Березовська, М. Боделан, Р. Вайнола, Л. Петришин, В. Костіна, Т. Веретенко, О. Карпенко, Н. Горішна, І. Козубовська, М. Доуел, А. Конончук, Л. Лякішева, Л. Дітковська, Л. Міщик, Н. Олексюк, В. Поліщук, Л. Романовська.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні концепцію формування комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників за допомогою інтерактивних технологій у процесі фахової підготовки, яка оснований на теоретичних, методичних, методологічних та технологічних концепціях, ця парадигма покликана сприяти гармонійному розвитку особистості в соціальній та професійній сферах. Її основною ідеєю є формування компетентностей для навчання (освіти) протягом життя, розвиток самоосвіти й саморозвитку.

Практична значущість дослідження полягає у проведенні аналізу для відбору ефективних інноваційних технологій, а також традиційних та новаторських форм, методів і засобів підготовки майбутніх соціальних працівників з метою формування їх комунікативної компетентності. Окресленні механізмів впровадження організаційно-педагогічних умов та етапів процесу формування комунікативної компетентності у майбутніх соціальних працівників.

Експериментальною базою дослідження визначено КЗВО «Хортицьку національну навчально-реабілітаційну академію» Запорізької обласної ради. В експерименті брали участь студенти за спеціальністю «Соціальна робота», освітньої програми «Соціальна педагогіка». Студенти були розподілені між собою на дві групи: експериментальна (10 студентів з

курсу учбової групи СРб-3) та контрольна група (10 студентів 2 курсу учбової групи СРб-2).

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися та обговорювалися в рамках IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу» (м. Запоріжжя, 13-14 квітня 2023 р.). та в рамках Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегічні орієнтири освіти та реабілітації в умовах воєнного стану та повоєнного часу» проблеми, рішення, перспективи конференції (м. Запоріжжя, 26-27 жовтня 2023 р.)

Публікації. 1. Шумаков О. До проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників. *Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу : збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених (м. Запоріжжя, 13-14 квітня 2023 р.)* / за заг. ред. В. В. Нечипоренко. Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2023. С.600-601.

2. Шумаков Олександр Роль інтерактивних методик навчання у формуванні комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників. *Стратегічні орієнтири освіти та реабілітації в умовах воєнного стану та повоєнного часу: проблеми, рішення, перспективи : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 26-27 жовтня 2023 р.)* / за заг. ред. В. В. Нечипоренко. – Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2023. С.541-542.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи 118 сторінок. Додатки

викладено на 24 сторінках. Список використаної літератури складає 72 джерела.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи теоретичні та емпіричні результати дослідження, можна зробити наступні висновки:

1. Комунікація є соціально обумовленим процесом передачі та сприйняття інформації, що відбувається в умовах міжособистісного і масового спілкування. Використання різних комунікативних засобів, таких як вербальні, невербальні та інші, визначає характер цього процесу.

Формування комунікативної компетентності фахівців соціальної роботи базується на розумінні спілкування як одного з ключових інструментів їхньої професійної діяльності. Такий підхід підкреслює важливість навичок ефективного міжособистісного взаємодії для успішного виконання обов'язків соціального працівника.

Визначено сутність поняття «комунікативна компетентність», як наявність у особистості системи особистісних психологічних здібностей, індивідуальних якостей, мотивації, цінностей, знань про соціальну дійсність та саму себе, а також комплексу складних соціальних умінь і навичок, досвіду, соціальної творчості, переконань, поглядів, ставлень, мотивацій та установок.

2. Розкрито змістовну основу освітнього середовища, як складної системи умов, яка оптимізує параметри освітньої діяльності конкретної освітньої особи у всіх аспектах: цільовому, змістовому, процесуальному, результативному, ресурсному. Також його можна розглядати як систему впливів та умов, що формують особистість і надають можливості для її розвитку, і які існують у соціальному та просторово-предметному оточенні.

Освітнє середовище створює умови для включення студента як суб'єкта в освітній процес, використовуючи різноманітні педагогічні засоби. Це дозволяє розробляти технології, які ураховують вплив на всі аспекти

особистості, сприяють цілісності і гармонійності впливу на особистість через конкретні ситуації, такі як освітні ситуації, які вимагають виявлення особистісної позиції та збагачують особистий і професійний досвід.

Освітнє середовище вищого навчального закладу є єдиною функціональною сутністю, оскільки відіграє невід'ємну роль у особистому комунікативно-професійному розвитку студента та формуванні його комунікативної компетентності. Всі елементи освітнього середовища, які можуть виділятися свідомістю, насправді взаємодіють між собою, переплітаються і створюють єдине, недільне середовище для конкретного студента.

3. В ході нашої дослідження ми проаналізували та визначили, що під інтерактивними технологіями в контексті формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників розумітимемо сукупність різних технологічних інструментів і ресурсів, що застосовуються для забезпечення процесу комунікації та створення, поширення, збереження й управління інформацією щодо визначення найбільш повного та оптимального змісту формування інтегративного рівня соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників, їх самоосвіти й самовдосконалення.

Зазначено, що розвиток комунікативної компетентності, яка є необхідною складовою особистості фахівця, може ефективно сприяти застосуванню інтерактивних технологій. Тому виникає актуальна потреба в пошуку оптимальних механізмів інтеграції інноваційних підходів до використання інтерактивних технологій у процесі формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників. Це напрямок необхідний для досягнення успішності у виконанні соціальної та професійної діяльності, а також для реалізації самореалізації, самоствердження, самовдосконалення та досягнення професійного росту.

4. Визначено критерії та показники рівнів сформованості комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників:

«загальний результат», «соціально-психологічна компетентність», «оперативно-соціальна компетентність», «комунікативна компетентність», «типи професійної спрямованості особистості». Визначено три рівні вираженості показників сприяння: високий, середній та низький.

5. Розроблено та впроваджено орієнтований цикл освітніх занять, спрямований на підвищення рівня комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників. Виділено три етапи підвищення рівня: діагностичний (визначення рівнів комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників, які навчаються за спеціальністю «Соціальна робота»), змістовний (реалізація практичної частини програми – підвищення рівня сформованості комунікативної компетентності студентів-соціологів за допомогою засобів інтерактивних технологій) та оціночний (повторна діагностика рівнів сформованості комунікативної компетентності).

6. У ході експериментальної роботи виявлено позитивну динаміку у підвищенні рівня досліджуваних показників сформованості комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників: показники високого рівня вирісли з 2,92% до 7,3%, середній рівень показників виявлено у 49,1% студентів в порівнянні з 31,58%. Низький рівень визначено у 43,6% замість 65,5%. Отримані дані засвідчили підвищення рівня комунікативної компетентності студентів.

Отже, у результаті проведеної дослідно-експериментальної роботи мету досягнуто, розв'язано всі поставлені завдання. Однак, здійснене дослідження не висвітлює всіх аспектів підвищення рівня комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників за допомогою засобів інтерактивних технологій. Перспективи подальшої роботи вбачаються у вивченні європейського досвіду провадження інтерактивних технологій, вдосконаленні інструментарію дослідження відносно підвищення рівнів комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників та розробці програми підвищення рівня фахової компетенстності в період їхньої подальшої роботи.